



21  
-----  
153

# EGYSZERŰSÍTÜNK

30.000,000 ÉVI MEGTAKARÍTÁSSAL.

IRTA

EGY DEÁKPÁRTI.

*D*  
*7.*

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

1874.

DE BALLAGI GÉZA.

## ELŐSZÓ.

---

Midőn ezen sorokat írom, azt ama honfiai érzettől áthatva teszem, mely szerint minden hazafi erkölcsi kötelessége, hazánk jelen válságos helyzetében, a kibontakozáshoz vezető módokat, egyéni nézete és felfogása szerint köztudomásra juttatni oly módon, mint azt helyzete megengedi

A képviselő az országházban vagy pártja értekezletén, a hirlapíró közlönyökben nyilatkozhatik függetlenül, pártja elfogadott irányától eltérőleg is, ha arra elég erkölcsi erővel bír; azon körökben ismeretlen honpolgár azonban, ha a létező országos politikai pártok elfogadott irányától eltérő nézeteket kíván kifejezni, csak ily alakban teheti, ha független véleményét a hazai közönség illetékes birálatának átadni kívánja.

Máig minden oldalról a hazai állapotok tarthatatlansága hangsúlyoztatik; de miként kellene azon segíteni? eddig nyíltan, határozottan ki nem fejezte senki, már pedig épen ez szükséges; kölcsönös eszmecsere a jövő teendőkre nézve, nem pedig búslakodás a meg nem változtatható történetek felett.

Fejezze ki mindenki tartózkodás nélkül, mit vélnak a helyzet javítására és ki fognak fejlődni oly eszmék, melyek életrevaló módokat fognak nyújtani a mai helyzetből való kibontakozáshoz.

Nincs helyzet, melyen férfias erély és határozott akarat segíteni ne tudna; hazánk helyzetén is, mely épen nem kétségbeejtő, segítve lesz, csak komolyan hozzá kell fogni.

Kötelességszerűleg megkísérlem tehát én is hazánk helyzetének előnyös átalakításához szolgáló ama elveket kifejezni, melyek egyéni meggyőződésem szerint leginkább vezetnének a kívánt célhoz, a nélkül, hogy ezt legjobbnak, egyedül mérvadónak állítani akarnám; sőt igen kívánatosnak tartom, hogy nyilatkozzanak minél többen és mielőbb, hogy a mostani habozás véget érve, az országos beligazgatás orvoslására nézve határozott irány kifejlődhessen.

Alkotmányos életünk ujon ébredése, az 1867-ik évi kiegyezés óta követett belreformok, többnyire más államoktól, sőt hazánkban alkalmazva volt alkotmányellenes rendszerekből átvett, s rohamosan alkalmazott utánzások levén, gyakorlati kivitelükben czélszerűtlen s elviselhetetlen költségeseknek bizonyultak; ezt elismeri pártkülönbség nélkül ma már mindenki, és érzi: hogy az így bekövetkezett helyzet, mely örökös pénzhiány és kölcsön-nehézségekből áll, félrendszeres szabályokkal segíteni nem lehet.

Fentartani a mostani központosító, bürokratikus, oly sok felesleges munkát szaporító rendszert, és a mellett takarékosági szempontból leszállítani a foglalkozó személyzetet, az országos beligazgatás felbomlásához vezetne.

Gyökeres rendszerváltozás kell tehát! A területek összefüggő beosztása; a kezelés egyszerűsítése, miáltal a kezelő személyzet létszámának leszállítása és az államkiadásban jelentékeny megtakarítás elérhető lenne.

Hazánk megyéi jelenleg országos és megyei képviselő választó kerületekre, továbbá közigazgatási, törvénykezési, pénzügyi, adó, hadkiegészítési és hon-

védelmi területekre vannak beosztva, egymástól eltérő határokkal, s majd minden ágban külön kezelő személyzettel; ez felette bonyolítja a kezelést, halmozza a teendőket annyira, hogy az alkalmazott bírák és egyéb hivatalnokok nagy száma sem képes azt meggyőzni. A kívánt czél, rendezett állapot ekkép el nem érhető, annál inkább sem, mert minden intézkedés végeredményében megakad, a mennyire a községekben alkalmas közegek hiánya miatt végre nem hajtatik; s ha a községben végre nem hajtattott, egyáltalában végrehajtottnak nem tekinthető.

Ha azonban az államban megyék, ezekben jársok, melyekben községek léteznének csak, a legtágasabb önkormányzati alapon, de kormányközegekkel kapcsolatban egész le a községig, el volna érve tisztán alkotmányos alakban az olcsó és jó kezelés, szigorú felelősség és ellenőrzés, biztosítva a törvény végrehajtása, és ezekkel lehetővé téve a kormány felelőssége.

Az állam helyes kormányozhatásának fő kellékei annak czélszerű beosztása, a kezelés egyszerűsége és a munkának a kezelő személyzet között arányos elosztása, hogy a kormányzat egybefüggő szálai fölülről egészen le a községig kihatva biztosítsák a végeredményt, a törvénynek helyes és gyors végrehajtását.

Ha tehát rendszerváltozást szükségelünk, miért kelljen Magyarországnak talán ismét más, az alkotmányos önkormányzat terén ifjabb népek modern intézményeit a nagykorúság önérzetének megtagadá-

sával bizonytalan időre elkölcsönözni, midőn saját alkotmányos intézményei ezredéven és sok viszontagságon át oly biztosaknak bizonyultak államlétének fentartására.

Nem lealacsonyító-e a nemzetre az örökös utánzás? midőn saját intézményeiben olysok eredetiséget találhat, melyek a jelen kor igényeihez alkalmazhatók a nélkül, hogy kipróbált eredetiségükből teljesen kivetkőztetni kellene.

A megyei intézmény, mely századokon át minden vészteljes időben megóvta a hazát, régi szervezetében megbénított, mert állítólag a parlamentális kormányfelelősséggel össze nem fér.

Most igaz, elvben felelős a kormánynak minden közege, de a halmozott teendők mellett nem ellenőrizhető, tehát gyakorlati felelőssége is meghiusul, és a kormány felelősségének alapja elenyészik.

Téves felfogás az, hogy a megye régi alakjában a parlamentális felelős kormány mellett meg nem állhatna, csak az összefüggés módjait kell megalkotni.

Ama összefüggési mód pedig önkényt fogna mutatkozni, ha a megye és községeinek czélszerű szervezését kitalálnók.

Alkossunk a megyékben több egymás mellett fekvő falvakból csoportosult, legkevesebb 3000 és legtöbb 6000 lélekszámból álló községeket, ezek egyenkint elég szellemi és anyagi erővel birandnak, hogy oly előjáróságot alkossanak és fentartsanak saját kebelökből, mely előjáróság a beligazgatás minden ágaiban elsőfokúlag intézkedhetnék és ellát-

hatná saját hatáskörében mindazon teendőket, melyeket most járásbiróság, közigazgatási szolgabíró, adóhivatal és pénzügyörség kezel.

Minden tiz község képezhetne egy választókerületet és járást a főispán által kinevezendő járási főtisztviselő vezetése alatt, ki e területen a kormány közegét képezné; a községi képviselőtestületek választásait vezetné és azok gyűlésein elnökölné; mely testület a maga tisztviselőit választaná, azok felett ellenőrködne, és végső sorban érettök felelős lenne.

Hogy az így lélekszám szerint csoportosult falvakból álló községek előljárói képesek lennének a fentebb érintett teendőket végezni, minden kétségen kívül áll, mert hazánk bármely táján, oly területen, melyen 3000 lélek van, képesített egyén elég találkozik, ki azon kis körben, melyet ellátnia kellene, az elsőfolyamodásu bíraskodást 300 frt erejéig kielégítőn végezhetné, a közigazgatási és elsőfoku iparhatóságot pótolná, az adókvivetést és behajtást minden nehézség nélkül kezelhetné.

Most a községi jegyző számítja ki az egyesek egyenes adóját, az adóhivatal hitelesíti, a felszólamlások ez ellen a pénzügy igazgatóságához intéztetnek.

Jövöre a jegyző ezen munkáját a községi képviselőtestület hitelesíthetné; a felszólamlás a megyei állandó adó felülvizsgáló bizottságához intéztetnék.

A közvetlen adók és illetékek kezelése pedig könnyíttetnék azzal, hogy törvénykép kimondatnék: miként minden jogügyletet tartalmazó okmány az

illetékes bélyeggel elláttassék, ellenkező esetben a bíróság előtt érvénytelen.

Telekkönyvi átkebelezés addig megengedhető nem lenne, míg az okmány, melynek alapján az kére-  
tik, illeték megszabása végett bejelentve nem lett, és az rajta feljegyezve nincs.

Végre minden értéket tartalmazó okmánynak az illetékes hatóságnál be kellene mutattatni az évi adó megszabása végett, minek egyszeri mulasztása esetén bíróság előtt érvényét veszti.

A fogyasztási adók több neme amúgy is a községek által kezeltetik nagy részt, a mennyire például a bor- és hús-adót meg szokták váltani. A gyárak kiállítási képességük arányában lennének évi illetékek megadózándók, mi a község által behajtható lenne.

Ezen intézkedés a gyáripar fejlődésére is kedvező befolyással lenne, mert a mostani megadózási gyakorlat elnyomja az ipart, tanúsítja azt ama sok gyár, mely működését beszüntette; már pedig kívánatos, hogy inkább sok működő gyárunk legyen, mely egyenkint kevesebb adót fizet, mint néhány, a teher nagy súlya alatt ingadozó üzlet.

Hasonló intézkedések mellett nemcsak hogy külön személyzet nem kellene a közvetlen adók ellenőrzésére, de jelentékenyen növekednék az állam bevétele az eddig eltitkolt jövedelmi adók befizetése által.

A honvédség is fejlődhetne a nélkül, hogy oly súlylyal nehezednék hazánkra, mint most, és a mellett gyakorlati hasznot hajthatna béke idején is ezen intézmény.

Gyakran felmerült már az államrendőrség szükségének kérdése, melynek szervezése egy jelentékeny kiadással szaporítaná az állam költségét.

Ez is kikerülhető, ha a rendőri szolgálat a honvédségre bíztnék akkép: hogy minden fentebb említett községben egy honvéd altiszt állandón helyeztetnék el, ki a község honvédeit, kik rendes foglalkozásuk és keresetüktől el nem vonatnának, szabad idejökben a fegyverkezelés és katonai gyakorlatokban oktatná és velök felváltva a községi rendőrséget végezné.

Azon községi altisztek egy járási főbb tiszt (hadnagy vagy százados) parancsnoksága alatt állanának, ki időnkint századgyakorlatokat tartana és a járás területén (járás alatt tiz község értetik) az ujonczozási és katona-nyilvántartási ügyet kezelné, egy zászlóaljparancsnok vezénylete alatt állana, ki a megye székhelyén lakna, hol egy altiszti képezde lenne.

Ekkép megtörténne a községben minden, a minek az államlét fentartásához a községben kell megtörténni, hogy az az államban megtörténtnek legyen mondható.

A községi rendszer mellett az ország megyékre, ezek községekre beosztva, a kormány a megyei törvényhatóságok útján, ezek községeik által érvénye-

sítenék a kormányrendeleteket, melyek foganatosítása felett megyékben a főispán, községekben a járási főtisztviselő mint a kormány közegei örködnének, szükségkép a végrehajtást eszközölnének, mi végből ezen hatáskörükben tágas hatalommal lennének felruházandók, mi eléggé biztosítaná a kormány felelősségének lehetőségét.

Ily beosztás és rendszer mellett a község az országos beligazgatás minden ágaiban elsőfokúlag eljárván, saját háztartást vezetne; a reá kivetett egyenes és befolyt közvetlen adókat havonként a megyei pénztárba szolgáltatná, mi a község tisztviselői által, a képviselőtestület tagjainak egyetemleges, esetleg személyes felelőssége mellett és a járási főtiszt ellenörködése alatt történnék.

Hasonló lenne a viszony az állam és megye között, honnét a befolyt adók negyedévenként szolgáltatnának az állam pénztárába, miért a képviselőtestület tagjai egyetemleg és egyénenként felelősek lennének és a főispán ellenörködnék.

Az ily alakban szervezett község a megyével állana összefüggésben, hová minden 1000 lélek után egy képviselőt küldene, mely ekképen alakult megyei képviselőlet a főispán elnöklete alatt gyakorolná önkormányzati jogát, választaná tisztviselőit, törvényszékét, közigazgatási és adófelülvizsgáló tanácsát, melyek száma a községek számához arányosíthatnák akkép, hogy minden 10 községre egy törvényszéki bíró, és minden 20 községre egy közigazgatási

és adófelülvizsgáló tanácsos választatnék, kik a községekben felterjesztett ügyeket másodfokúlag ellátván, a törvényszék a mellett 5000 frt erejéig elsőfolyamodású és birtokbiróságot képezne.

Az önkormányzat ily tágas kiterjesztése által éretnék el a legjobb beligazgatás, és oly jelentékenyen olcsóbb, hogy 30.000,000 évi megtakarítást helyez kilátásba a mostani költségekhez képest.

Ezek megtörténtével pedig oly hitelműveleteket lehetne véghezvinni, melyek által a földműves és iparos osztálynak olcsó hitelforrások nyílnának, ezzel az ipar fejlődése előmozdítatnék, s az állam hitele visszaállítatnék; mert oda kell törekednünk, hogy ha hitellel kell élnünk, tartozzunk önmagunknak.

Különös figyelmet érdemel ama körülmény, hogy ezek beálltával a földbirtok túlcsigázott terheinek alábbszállítása válna lehetővé; a mi pedig igen jelentékeny körülmény, mert a földbirtokos osztály, kivétel nélkül nagy és kis birtokos, képezi leginkább szent István koronája területének fentartó eredeti népét és támaszát, s ha az apródonkint kozmopolitikus elemek által az anyaföld birtokából kiszorítottatik, nem lesz a ki megvédje a hazát, ha a mostaninál nagyobb veszély fenyegetné.

/ Kár tehát az időt holmi polgári házasság, állam és egyház közötti viszony, női emancipáció s több eféle kérdések feszegetésével vesztegetni; egyedüli törekvésünk legyen ma beligazgatásunk czélszerű rendezése, anyagi helyzetünk javítása, állami és

magánhitelünk visszaállítása; ezekkel a jólét és megelégedés megszerzése, melyek elértével a többi, a mi kívánatos marad, lelki nyugalommal bevárható, míg annak ideje megérkezik.

De a felhozott rendezéssel járó anyagi előnyök mellett kiszámíthatatlan horderejü erkölcsi előnyök is éretnének el.

Első sorban felébredne a nemzetben a közügyek iránt már kialvófélben levő érdekeltség, mi kedvező lendületet adna a közügyek menetének, éber ellenőrködést teremtene, mert mindenki saját érdekében volna kénytelen elfoglalt állásához képest az állami, megyei vagy községi gazdálkodást szemmel kísélni, a mennyire végső sorban a történetekért maga is felelős lenne.

Továbbá hogy a magyarhoni értelmiség nem keresné jövőjét oly nagy számmal az államszolgálatban, hanem sokkal háládatosabb téren, az ipar és kereskedelem terén keresné az államra nézve is termékeny foglalkozását.

Végre pedig megtanulná a magyar honpolgár, kezdetben igaz, hogy kényszerülve tisztelni a törvényt, mely most többnyire csak irva marad, végre nem hajtatik, az által becsét veszti, annyira, hogy fájdalom, bevett szokássá vált azt mellőzni; pedig komolyan oda kell törekednünk: hogy erkölcsi kötelességének tartsa minden honpolgár a törvényt az által tisztelni, hogy azt önkényt teljesítse; azokat kik azt kijátszák, a törvény szigorának átszolgáltassa, társadalmi téren pedig olyanokat becsstelenednek

tekintvén, megvetésével sújtsa, nem úgy, mint most, hogy gyakran az olyanok furfangossága még némi elismerésben is részesíttetik.

Mindezek azonban csak úgy érhetők el, ha világos értelmű, el nem forgatható és a honpolgár létét nem nehezítő törvényeket alkotunk, de azokat kérelhetlen szigorral végre is hajtjuk.

---

## VÉGSZÓ.

---

Midőn édes hazánk helyzetének javítására czélzott ezen nézeteimet leirtam, ily szűk keretben csak az alapeszmét fejezhettem ki, melyet hazánk sorsával foglalkozó közönség figyelmébe ajánlani van szerencsém; és azon kételyeknek, melyek bár a kivitel lehetősége vagy célszerűsége miatt, vagy az állított megtakarítások miatt nyilvánulnának, bővebb részletezéssel kész megfelelni a szerző.

---

8.

